

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22\(51\)-277-306](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22(51)-277-306)

УДК 351 : 37.018

Супрун В'ячеслав Васильович,

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту освіти та права
Центрального інституту післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0003-3117-5834>
proftekhosvita@i.ua

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто ключові аспекти застосування стратегічних засад публічного управління інноваційним розвитком освітньої галузі України в сучасних умовах трансформаційних змін, сутнісні характеристики публічного управління освітою, систему органів державного управління освітньою галуззю в Україні. Проаналізовано теоретичні аспекти формування сучасних механізмів впливу органів публічної влади на розвиток освітньої галузі України, формування ефективної системи публічного управління у сфері освіти України в умовах інноваційного розвитку та інтеграції до європейського освітнього простору. Освітня галузь України розглядається як об'єкт публічного управління в умовах децентралізації та становлення державно-громадського управління на основі європейського досвіду. При цьому, умовою ефективного управління освітою постає збалансований розподіл повноважень, прав та відповідальності органів освіти як на загальнодержавному, так і на регіональному, місцевому і локальному рівнях, врегулювання механізму взаємовідносин органів виконавчої влади та самоврядування щодо забезпечення функціонування як системи освіти в цілому, так і конкретного закладу освіти в умовах децентралізації управління та суспільних змін щодо формування державної освітньої політики, освітньої, науково-дослідницької, методичної, фінансово-економічної діяльності у межах визначених чинним законодавством повноважень. Зазначено, що важливого значення набуває науково-теоретичне обґрунтування інноваційного розвитку освітньої галузі на засадах публічного управління, розробка рекомендацій з провадження ефективного управління в освіті в

цілому як пріоритет державної освітньої політики України в сучасних умовах модернізації освіти та децентралізації управління. Визначено, що система публічного управління розвитком освітньої галузі передбачає реалізацію стратегічних заходів на національному, регіональному, місцевому і локальному рівнях, на кожному з яких визначається відповідний перелік адміністративних, фінансово-економічних та інших інструментів, ресурсного забезпечення, що сприятимуть ефективності державного регулювання освітньої галузі. Окреслено перелік проблем об'єктивного та суб'єктивного характеру інноваційного розвитку освітньої галузі на засадах публічного управління на сучасному етапі трансформаційних змін. Визначено мету, завдання, функції публічного управління та адміністрування інноваційним розвитком освітньої галузі як складової системи публічного управління. Систематизовано основні функції органів публічної влади у сфері освіти (прогностично-цільова, організаційно-правова, координуючо-регулююча, мотиваційно-стимулююча, консолідуюча, інформаційна, соціальна, контролююча, коригуюча) та механізми, необхідні для реалізації освітньої політики та її інноваційного розвитку (нормативно-правовий, організаційний, мотиваційний, інформаційний). Запропоновано відповідні напрями удосконалення публічного управління інноваційним розвитком освітньої галузі України як інструменту посилення спроможності територіальних громад та впорядкування системи органів державного управління галуззю освіти в сучасних умовах.

Ключові слова: галузь освіти; освітня політика; інноваційний розвиток; партнерство; децентралізація; публічне управління; автономія; громадське самоврядування; суспільні процеси; ринки праці та освітніх послуг.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. У нових соціально-економічних умовах та інституційних перетворень в Україні зростає актуальність управління розвитком освітньої галузі шляхом застосування стратегічних засад публічного управління її інноваційним розвитком, оскільки підвищення конкурентоспроможності національної економіки неможливе без радикальних змін у відтворенні та ефективному використанні публічного управління у сфері освіти України в умовах інноваційного розвитку та інтеграції до європейського освітнього простору.

Водночас, необхідність державного регулювання освітньої галузі є об'єктивною потребою суспільного розвитку, адже в умовах ринкової економічної системи виробництво робочої сили необхідної якості неможливо здійснити без активної участі держави та відповідної діяльності органів публічної влади різного рівня [9].

Інноваційний розвиток сучасного суспільства, пов'язаний зі стрімким розвитком цифрової економіки та цифрового суспільства, переходом до Індустрії 4.0 актуалізує потребу в оновленні управлінських процесів, зміні парадигми публічного управління від операціональної і практико-орієнтованої до інноваційної як здатності системи управління приймати принципово нові, нетрадиційні управлінські рішення з позиції функціонально-технологічного підходу, підтримувати та стимулювати втілення інновацій в життя [10].

Актуальність проблеми дослідження обумовлена зростаючою роллю освіти як галузі, що має потужний потенціал для формування та провадження ідей демократичного суспільства, формування й розвитку майбутнього української держави, необхідністю реформування системи освіти України на всіх її рівнях, потребою налагодження дієвих відносин державних, регіональних та місцевих органів управління освітою і організацій громадянського суспільства в Україні як визначального механізму підвищення ефективності державного управління.

Мета ефективною системи публічного управління інноваційним розвитком освітньої галузі України полягає в оптимальному поєднанні державних та громадських засад в інтересах особистості, соціуму та влади, створенні механізмів формування управління розвитком освіти України на основі європейського досвіду. Основними його завданнями є реалізація визначених прав та обов'язків педагогічних, науково-педагогічних працівників, здобувачів освіти, учнів та їхніх батьків на участь в управлінні закладами освіти; демократизація державного управління освітою; задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу; розвиток погоджувальних механізмів у вирішенні загальних завдань. До основних напрямів діяльності органів публічного управління інноваційним розвитком освітньої галузі в умовах трансформаційних змін пропонується віднести підвищення якості освіти, освіти впродовж життя, розробку інноваційних освітніх програм, спрямованих на формування випереджувальних динамічних компетенцій та розвиток креативного потенціалу населення; удосконалення інфраструктури ринку інноваційної освіти та праці, розвиток державно-приватного партнерства в інноваційній сфері.

Безумовно необхідними є якісні зміни у взаємодії центральних, регіональних і місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо питань функціонування і розвитку закладів освіти. Потребує реформування система управління ними. Насамперед, в умовах децентралізації, набуває актуальності забезпечення їх автономності, у першу чергу, їх фінансово-економічної самостійності, ефективного залучення інвестицій у розвиток системи освіти, введення стимулів як для суб'єктів господарювання, так і для педагогічних, науково-педагогічних працівників. Це наразі зумовлює необхідність впровадження нової моделі публічного управління у галузі освіти, яка спрямовується на її інноваційний розвиток для забезпечення реалізації стратегічних заходів на національному, регіональному, місцевому і локальному рівнях щодо відповідних адміністративних, фінансово-економічних та інших інструментів, ресурсного забезпечення, що сприятимуть ефективності державного регулювання освітньої галузі та неперервного професійного навчання впродовж життя шляхом запровадження сучасних підходів до підготовки фахівців, спроможних до високопродуктивної праці в умовах інноваційних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз основних досліджень і публікацій показує, що вивченню проблем інноваційного розвитку освітньої галузі на засадах публічного управління, формування ефективної системи управління розвитком освіти України, становлення та розвитку громадського самоврядування та державно-громадської моделі управління освітою приділяється все більше уваги як у сфері наукового пізнання, так і у практичних питаннях її реалізації.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали роботи з питань державного управління, адміністративної реформи в Україні, розвитку місцевого самоврядування, державної освітньої політики й управління освітою, державно-громадського управління, управління закладами та установами освіти, залучення до управління ними громадськості в нових соціально-економічних умовах таких науковців і освітян, зокрема В. Андрущенко, Я. Болюбаша, К. Ващенко, Ю. Вітренка, Л. Гаєвської, А. Гошко, В. Грабовського, Я. Гречки, Л. Гриневич, А. Гуржія, М. Дарманського, Д. Дзвінчука, Н. Діденко, Г. Дмитренка, Г. Єльнікової, В. Журавського, І. Зязюна, Л. Калініна, Л. Карамушки, Н. Клокар, К. Корсака, В. Кременя, В. Куйбіди, І. Лікарчука, В. Лугового, Т. Лукіної, П. Надолішнього, Г. Науменка, С. Ніколаєнка, Н. Нижник, Н. Ничкало, В. Огаренка, О. Олейнікової, В. Олійника, Л. Паращенко, В. Пікельної, Н. Протасової, В. Радкевич, В. Рогової, І. Розпутенка, В. Свистун, С. Сисоєвої, І. Смирнової, В. Супруна, Ю. Сурміна, П. Худомінського, Т. Шамової, Л. Юрчук та інших.

Однак, незважаючи на значний науковий та практичний інтерес до окресленої предметної галузі, невирішеною частиною проблеми є дослідження механізмів державного управління освітою в контексті здійснення реформ, що відбуваються та плануються в системі освіти України.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування напрямів системних змін національної освіти та визначення сукупності положень, спрямованих на формування стратегічних засад публічного управління інноваційним розвитком освітньої галузі в сучасних умовах модернізаційних процесів українського суспільства, децентралізації влади та становлення державно-громадського управління як пріоритету сучасної державної соціально-економічної політики України.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі **завдання**:

- визначити мету, завдання, функції публічного управління та адміністрування інноваційним розвитком освітньої галузі як складової системи публічного управління;
- здійснити аналіз зарубіжного досвіду управління системою освіти, управління закладами та установами освіти у зарубіжній та вітчизняній теорії;
- охарактеризувати законодавчу базу та підзаконні нормативно-правові акти регулювання освітньої галузі, визначити основні напрями їх удосконалення;
- провести аналіз наукової літератури та охарактеризувати тенденції розвитку управління освітою у взаємодії з інституціями громадянського суспільства у європейських країнах;
- виявити тенденційність розвитку ринку освітніх послуг та реформування освітньої галузі в умовах трансформаційних змін;
- дослідити та розглянути можливість інституалізації процесів децентралізації управління у сфері освіти та створення відповідних механізмів їх реалізації;
- запропонувати напрями удосконалення публічного управління інноваційним розвитком освітньої галузі як інструменту посилення спроможності територіальних громад.

Об'єктом дослідження є процес становлення та функціонування ефективної системи публічного управління інноваційним розвитком освітньої галузі.

Предметом дослідження є публічне управління інноваційним розвитком освітньої галузі України в сучасних умовах децентралізації управління.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Теоретичною базою дослідження є наукові та літературні джерела, праці вітчизняних і зарубіжних учених, наукові дослідження, які охоплюють широкий спектр питань управління у сфері освіти, провадження державної освітньої політики, децентралізації влади та місцевого самоврядування, управління освітніми системами на різних рівнях, використання кращих європейських і вітчизняних практик функціонування освітніх систем в умовах децентралізації управління, взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Методологічну основу дослідження становлять: закони і категорії наукового пізнання; закони і закономірності інноваційного розвитку соціально-педагогічних систем; теоретичні положення загального менеджменту та освітніх інновацій як сучасного спеціалізованого наукового напрямку управління інноваційними процесами провадження публічного управління в освіті; принципи єдності теорії і практики, що забезпечують теоретичне, емпіричне й експериментальне вивчення предметів і явищ з метою розкриття сутності публічного управління інноваційним розвитком освіти. Для досягнення поставленої мети в роботі застосовано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: логічного та порівняльного аналізу (для виявлення особливостей публічного управління сферою освіти в умовах трансформаційних змін); системного аналізу (для формування цілісного уявлення про систему управління сферою освіти на державному, регіональному, місцевому та локальному рівнях); структурно-функціонального аналізу (для визначення структури та управлінських функцій органів публічної влади у сфері освіти); аналізу і синтезу (для узагальнення результатів наукового дослідження); контент-аналізу (для вивчення масиву нормативно-правової документації); метод статистичного аналізу (для оцінки показників, що характеризують сучасний стан ринку освітніх послуг); метод моделювання (для моделювання впливу чинників на ринок освітніх послуг) та ін.

Інформаційною базою дослідження є наукові та літературні джерела з досліджуваної проблеми, праці вітчизняних і зарубіжних учених, законодавчі та нормативно-правові акти, що встановлюють правові та організаційні основи суспільних відносин у сфері освіти, а також провадження інноваційних процесів в Україні, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства економіки України, Міністерства

соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, інформаційні дані мережі Інтернет, власні спостереження автора. Наукові результати, теоретичні положення й висновки дослідження були здійснені у межах теми науково-дослідної роботи ДЗВО «Університет менеджменту освіти» в рамках діяльності лабораторії методології та практики професійного розвитку сучасного освітнього менеджера – «Науково-методичні засади підвищення ефективності державно-громадського управління неперервною освітою в умовах суспільної трансформації в Україні (номер державної реєстрації РК № 0116U007183).

Роль автора полягає в теоретичному обґрунтуванні публічного управління інноваційним розвитком освітньої галузі та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення діяльності органів публічної влади у цій сфері на засадах стратегічного управління, як пріоритет державної освітньої політики України в сучасних умовах модернізації освіти та децентралізації управління, розподілу повноважень між центром, регіоном та закладом освіти.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Створення в Україні сучасної високоефективної системи освіти, модернізація якої значною мірою визначається глобальними соціальними процесами, запитами суспільства і промислово-інноваційного розвитку економіки, інтеграцією в єдиний міжнародний економічний та освітній простір, є сьогодні однією з найважливіших умов конкурентоздатності.

У Програмі гідної праці для України від МОП, зазначається, що частка молодих людей, які не отримують освіти, не працюють і не проходять професійну підготовку, становила близько 13% серед молодих чоловіків та 19% серед молодих жінок у 2017 році. Основною перешкодою для покращення рівня молодіжної зайнятості є невідповідність кваліфікації потребам ринку праці [5].

Суттєві зауваження наведені у Програмі щодо рівня формальної освіти в Україні: близько 52% активного населення здобули вищу освіту порівняно із середнім показником країн ОЕСР (36%, 2015 р.), але подальша освіта не призводить до кращих результатів на ринку праці, оскільки рівень безробіття суттєво не відрізняється в групах з різним рівнем освіти. Однак, до 60% підприємств, які беруть участь в обстеженні підприємств, регулярно повідомляють про те, що випускники не відповідають їхнім кваліфікаційним вимогам, особливо тому, що в структурі економіки спостерігаються тенденції до збільшення попиту на вузькоспеціалізовані робочі спеціальності [5].

Разом з тим, зазначається, що навчальні програми в системі формальної освіти та підготовки орієнтовані радше на надання

теоретичних знань аніж на здобуття практичних навичок, необхідних для виконання роботи. Крім того, деякі дослідження визнають, що корупція в галузі освіти впливає на її якість [11].

В умовах реформування системи освіти в Україні особливої ваги набуває проблема, пов'язана з прагненням сучасної молоді знайти місце рівноправного партнера у суспільних процесах, які протікають швидко і вимагають від них одночасно високого рівня загальної підготовки й ґрунтовних знань в обраній сфері професійної діяльності. У сучасному суспільстві молодь не може успішно реалізувати свої соціально-професійні орієнтації без сприяння інститутів системи освіти. Такі заклади не тільки транслюють підростаючому поколінню обсяг знань і передають спеціальні вміння, а також і формують життєві орієнтації, установи та трудові навички, зокрема – вибір майбутньої професії, продовження освіти й професійну підготовку. Таким чином, одним із пріоритетних завдань сучасної системи освіти є організація роботи з учнівською молоддю щодо усвідомленого професійного самовизначення.

Цілком очевидно, що сучасний стан освітньої галузі в Україні ускладнюється гібридними загрозами національній безпеці та воєнними діями в Україні, епідемічною ситуацією, запровадженням протиепідемічних заходів і обмежень, які ускладнюють можливості функціонування ринку освітніх послуг; характеризується високим рівнем безробіття, істотною територіальною диференціацією, розбалансованістю між вільними робочими місцями та необхідним рівнем кваліфікації, негативними демографічними процесами (зростає смертність і знижується народжуваність внаслідок міграції молодих людей і молодих сімей за кордон), що викликає негативні структурні зміни у сфері трудових ресурсів. Разом з тим, серед інструментів управління сучасною сферою освіти найбільш перспективними є ті, що враховують об'єктивний вплив глобальних трендів, переходу до Індустрії 4.0 і спрямовані на активізацію інноваційної зайнятості, підприємницької активності населення, підвищення конкурентоспроможності фахівців і розширення кола гідних робочих місць.

Проблема формування ефективної системи управління розвитком освіти, створення та провадження її механізмів, залучення громадськості до розробки й ухвалення управлінських рішень щодо зміни методологічних підходів, змісту та технологій навчання молоді до успішної професійної діяльності в ринкових умовах відповідно до сучасних потреб стає однією з найважливіших у нинішніх соціально-економічних трансформаціях суспільства.

В основу управління освітою покладено державну освітню політику, яка фіксується в чинному законодавстві та доцільно орієнтує управлінську діяльність. Основною складовою нормативної бази реформування освіти сучасної України, починаючи з дня її незалежності та визнання як суверенної держави, є Конституція України, Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Закони України: «Про освіту» (1991 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.), «Про повну загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту» (1998 р.), «Про позашкільну освіту» (2000 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р.), «Про вищу освіту» (2002 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» (2019 р.) та інші, Концепція розвитку освіти України на 2015–2025 роки, Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Концепція та План заходів з реалізації державної політики «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, Стратегія розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, План заходів щодо популяризації можливостей здобуття вищої освіти в Україні для іноземних студентів, Концепція державної програми відновлення та розбудови мережі гуртожитків, Концепція розвитку педагогічної освіти, Національний план заходів щодо впровадження принципів відкритої науки до 2030 року.

Державна політика в галузі освіти України – це системна і послідовна діяльність держави та її інститутів, органів місцевого самоврядування із законодавчого, фінансового, організаційного забезпечення функціонування й розвитку галузі освіти. Державна політика у галузі освіти є складовою частиною гуманітарної політики держави, сукупність теоретичних ідей, цілей і завдань, практичних заходів розвитку освіти.

Освітня політика – найважливіша складова політики держави, інструмент забезпечення фундаментальних прав і свобод особи, підвищення темпів соціально-економічного і науково-технічного розвитку, гуманізації суспільства, зростання культури. Освітня політика встановлює на основі суспільної згоди докорінні цілі й завдання розвитку освіти, гарантує їх утілення в життя шляхом узгоджених дій держави й суспільства [1].

Основними функціями суб'єктів освітньої політики є: 1) формування проблем освіти залежно від позиції і точки зору; 2) знаходження засобів для розв'язання даних проблем; 3) діяльність із досягнення визначених цілей; 4) оцінка результатів своєї та чужої діяльності у сфері освіти.

Сучасними цілями державної освітньої політики України визначено: 1) адаптацію національної освітньої сфери до нових суспільних реалій, викликів часу і водночас збереження кращих здобутків минулого; 2) формування цілісної самодостатньої системи освіти; 3) пристосування системи освіти до демократичних і ринкових суспільних відносин; 4) входження в глобальний світовий освітній простір, забезпечення конкурентоспроможності в інформаційному суспільстві; 5) переорієнтація освітнього процесу на розвиток особистості. Освітня політика – це діяльність держави стосовно функціонування та розвитку системи освіти. Розробка освітньої політики ґрунтується на всебічному аналізі, метою якого є виявлення та порівняння можливих варіантів політики. Прийнята освітня політика встановлює пріоритетні напрями для фінансування, управління, планування системи освіти та контролю за нею.

До методологічних принципів освітньої політики, актуальних для України, наразі зараховуємо принцип субсидіарності, оскільки в умовах децентралізації управління та трансформаційних змін щодо формування державної освітньої політики, освітньої, науково-дослідницької, методичної, фінансово-економічної діяльності має здійснюватися зміна підпорядкованості цілей, завдань управління освітою на державному, регіональному, місцевому та локальному рівнях у межах визначених законодавством повноважень (див. табл.).

Таблиця

Розподіл відповідальності в системі управління освітою на різних рівнях управління

Рівень	Зміст управління
Державний	Національні пріоритети освітньої політики, завдання та заходи державних цільових програм, управління якістю освіти, законодавча та нормативно-правова база
Регіональний	Стратегія здійснення освітньої політики з урахуванням специфіки і особливостей регіонального розвитку, територіальної організації освітньої діяльності, формування мережі закладів та установ освіти
Місцевий	Створення місцевих ринків освітніх послуг та праці, забезпечення сприятливих умов для розвитку сфери малого бізнесу, самозайнятості та підприємницької діяльності
Локальний	Кадрове забезпечення та підвищення кваліфікації працівників

Складено автором

Безперечно, основною проблемою та ключовим завданням реформування національної системи освіти стає зміна засад управління і запровадження механізмів державно-громадської моделі та громадського самоврядування, передача повноважень на місця.

Для управління освітою створюється система державних органів управління, органів громадського самоврядування, які діють у межах повноважень, визначених законодавством. В організаційно функціональній структурі державного управління освітою можемо виділити три рівні:

1) *вищий* (Верховна Рада, Президент, Кабінет Міністрів) формує засади державної освітньої політики, приймає закони, визначає економічні, соціальні, юридичні гарантії їх реалізації, контролює їх дотримання, затверджує загальнодержавні програми розвитку, обсяг фінансування. Кабінет Міністрів України визначає перелік центральних органів виконавчої влади, вносить пропозиції Верховній Раді щодо призначення їх керівників, реалізує державну освітянську політику тощо);

2) *центральний* (МОН, інші органи, які беруть участь у формуванні державної освітньої політики, розробляють концепції, прогнози, проекти цільових державних програм розвитку, пропозицій і доповнень до законодавчих актів, здійснюють контроль за дотриманням законодавства у сфері освіти);

3) *місцевий* (органи влади АРК, місцеві держадміністрації, виконавчі органи місцевих і районних у містах рад, які відповідають за реалізацію державної освітньої політики на території відповідної адміністративної одиниці, готують і вносять на розгляд відповідної ради проекти бюджетних витрат на освіту, здійснюють управління закладами освіти, координують роботу інших структур влади щодо реалізації державних, регіональних програм розвитку освіти).

За всієї різноманітності моделей управління освітою у світі всі вони зводяться до двох історично сформованих – централізованої та децентралізованої.

Централізована система управління освітою сприяє створенню освітніх стандартів, збереженню та зміцненню почуття культурної спільноти населення країни. Централізована система посилює авторитарні тенденції керівництва освітою, обмежує ініціативу педагогічних працівників і місцевої адміністрації, ускладнює пошуки нових шляхів, нав'язує надмірну одноманітність форм і методів управлінської роботи, ігнорує або недооцінює особливості регіональної специфіки.

Децентралізована модель управління освітою відкриває широкий простір для розвитку місцевої ініціативи, полегшує проведення

різноманітних педагогічних експериментів, дозволяє здійснювати розвиток освіти з урахуванням місцевих особливостей. Завдяки своїм позитивним рисам кожна з моделей управління освітою знаходить місце в сучасному світі.

Під впливом нових соціально-економічних умов, процесу інтернаціоналізації суспільного життя, інтеграції освітньої сфери ці дві моделі управління (децентралізована й централізована) виявляють помітну тенденцію до конвергенції. Як правило, при аналізі процесів децентралізації розглядаються чотири рівні управління: центральний уряд (центральний рівень); державні регіональні органи влади (регіональний рівень); муніципальні або інші місцеві самоврядні органи влади (місцевий рівень); заклади освіти [2].

Відтак, оптимізація управління передбачає скорочення рівнів управління, його децентралізацію, розширення соціальної бази, підвищення дисципліни суб'єктів управлінських відносин. Разом з тим, для формування державно-громадського управління необхідним є дотримання не тільки взаємного інтересу суб'єктів, але й взаємних зобов'язань та відповідальності. Механізми державного управління стійким розвитком в освітній системі являють собою динамічну структуру гнучкої взаємодії соціальних суб'єктів, характер якої складається й визначається соціальним поведінням цих суб'єктів [6].

Освітня політика становиться державним пріоритетом України, адже саме це є основою політичного, економічного, соціального та духовного прогресу суспільства. Державна політика у сфері освіти визначається Верховною Радою України, реалізується Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, яким підпорядковані заклади освіти; стейкхолдерами освіти, організаціями роботодавців, громадськими організаціями і громадянами України.

Наразі, державна освітня політика України включає широкий напрям співробітництва з інститутами громадянського суспільства та іншими недержавними органами в розробленні сценаріїв освітніх змін, здійсненні освітніх експериментів та спільних проектів.

Цілком очевидно, що системний підхід визначає формування відповідної структури органів державного управління освітньою галуззю України, зв'язків та координації між окремими елементами, які зображено на рис. 1.

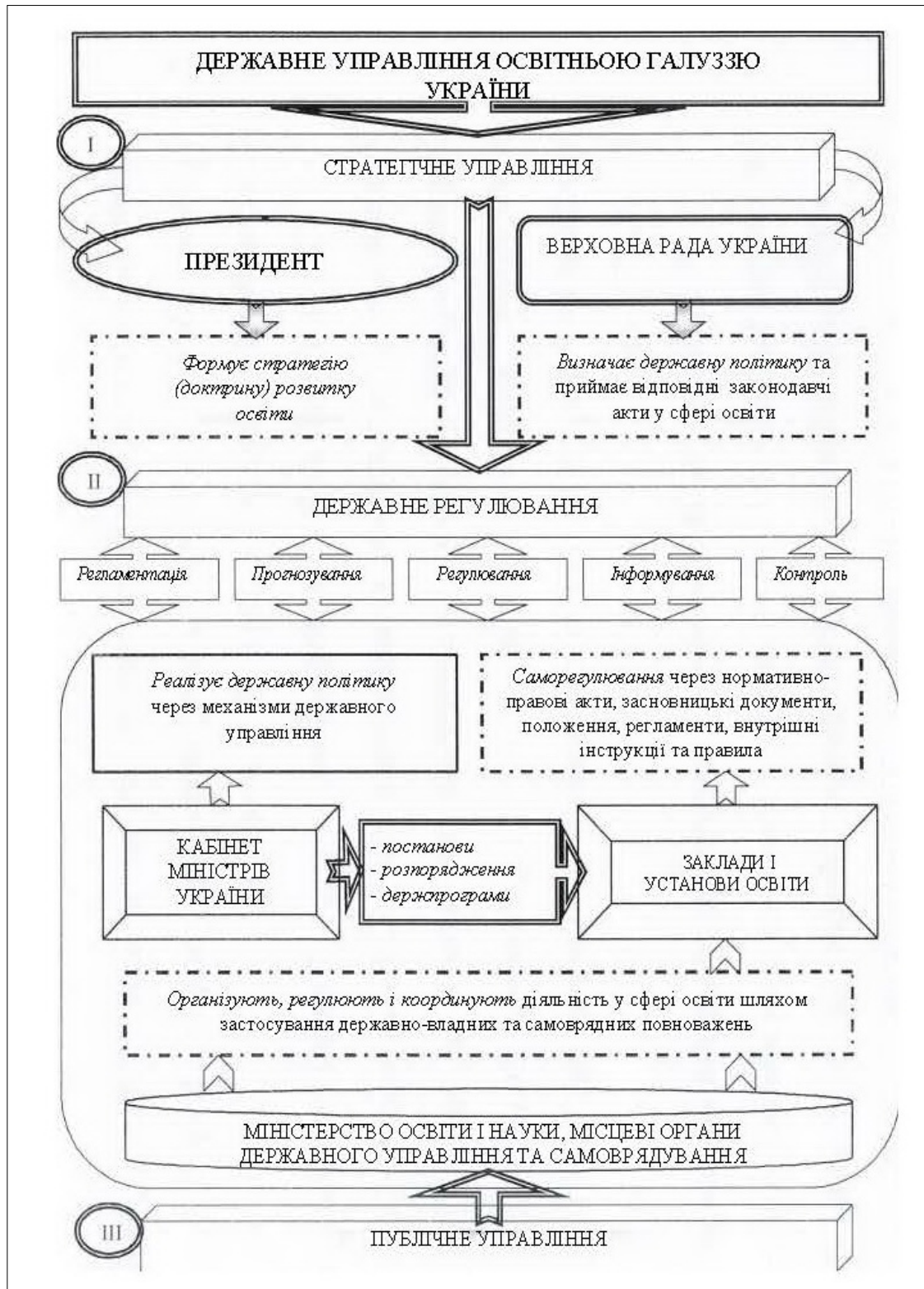

Рис. 1 Основні складові системи державного управління освітньою галуззю України

Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади беруть участь у реалізації державної політики у сфері освіти в межах своєї компетенції.

Проявом участі Верховної Ради України у формуванні та здійсненні державної освітньої політики є прийняття відповідного законодавства, в якому визначаються основні її засади. До того ж парламент, встановлюючи у формі законів повноваження, форми та методи діяльності органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, визначає у такий спосіб їх роль в управлінській діяльності у сфері освіти. Здійснюючи контрольну функцію безпосередньо, а також через спеціальні органи і посадових осіб за дотриманням Конституції та реалізацією законів України, Верховна Рада України в питаннях зайнятості населення застосовує таку форму парламентського контролю, як парламентські слухання. Бюджетна функція ж передбачає щорічне прийняття Держбюджету, здійснення контролю за його виконанням, внесення до нього змін.

Актуальним питанням сучасного державотворення в Україні є роль Президента України як гаранта прав людини, зокрема й у сфері освіти. Повноваження Президента України як глави держави в реалізації освітньої політики полягають, передусім, у виданні відповідних указів. Президент України також дає доручення органам виконавчої влади та користується правом законодавчої ініціативи. Важливими для сфери освіти є установча, кадрова та контролююча функції Президента України.

Визначено, що основними пріоритетами державної політики у сфері освіти повинні бути:

- приведення структури освіти у відповідність до потреб сучасної економіки та інтеграції України в європейський економічний та культурний простір;
- реформування змісту освіти, забезпечення рівного доступу до якісної освіти;
- підтримка появи та функціонування різноманітних форм організації освітньої діяльності, заснованих на різних формах власності, управління, фінансування тощо;
- пріоритетна роль держави в управлінні та фінансуванні галузі освіти: високий суспільний авторитет професії педагога, це повинна бути одна з найбільш високооплачуваних та шанованих професій в Україні;

• державний сектор освіти залишається пріоритетним, але роль його на різних рівнях та складових освіти не є однаковою (найвагоміша і найбільш затребувана – на рівні загальної середньої освіти):

- сприяння розвитку недержавних, неприбуткових закладів освіти;
- об'єктом особливої уваги та контролю держави виступають ті сфери освіти (галузі, спеціальності), які мають стратегічне значення для розвитку національного виробництва, його експортної орієнтації;
- сприяння розвитку ініціативи суб'єктів освітньої діяльності, залученню громадськості до управління освітою;
- вдосконалення системи підготовки та перепідготовки педагогічних, управлінських кадрів;
- демонополізація системи післядипломної педагогічної освіти.

Встановлено, що умовою ефективного управління освітою визначається взаємодія органів державної влади з органами громадського самоврядування, які мають право вносити пропозиції щодо формування державної освітньої політики, вирішувати питання освітньої, науково-дослідницької, методичної, фінансово-економічної діяльності закладів та установ освіти у межах визначених чинним законодавством повноважень.

Особливої актуальності сьогодні набувають питання визначення складу й функціональних позицій суб'єктів управління розвитком, соціальних взаємодій різнопланових груп зацікавлених сторін партнерства, інституційних форм участі громадськості в управлінні розвитком, ефективних технологій соціального проектування розвитку, можливостей оцінок ефективності управління та низки інших проблем.

Публічне управління освітою повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами. Необхідно створити гнучку, цілеспрямовану, ефективну систему державно-громадського управління освітою, що забезпечуватиме інтенсивний розвиток та якість освіти, спрямованість її на задоволення потреб держави та всебічний розвиток людини як особистості.

Аналіз останніх досліджень європейського досвіду багатьох країн показує, що демократизація суспільства супроводжується пошуками таких варіантів управління освітою, які б найбільш вдало забезпечували підтримку закладів освіти з боку місцевої громади та органів управління освітою в них. Безперечно, що під час створення об'єднаних територіальних громад та впровадження нових засад діяльності в освітній

галузі, в умовах сьогодення доцільним є перехід від системи централізованого управління мережею закладів і установ освіти і передача відповідальності за їх діяльність місцевим органам виконавчої влади, на території яких вони перебувають.

Закономірно, що головним завданням при цьому постає перерозподіл повноважень центру і регіонів, у тому числі в питаннях підпорядкування та відповідальності в умовах децентралізації, створення регіональних моделей функціонування освіти, які забезпечать належне функціонування як системи освіти в цілому, так і кожного закладу дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, налагодження методичного забезпечення, роботи з педагогічними, науково-педагогічними кадрами, їх тарифікації, підвищення кваліфікації тощо, сприятимуть об'єднанню зусиль всіх зацікавлених сторін у забезпеченні якості освіти, стануть реальною підтримкою влади на місцях у формуванні та розвитку демократичного громадянства, дозволять налагодити взаємозв'язки закладів освіти із місцевими органами виконавчої влади та самоврядування, громадськими організаціями, місцевими підприємствами, установами, організаціями, дадуть змогу оновити зміст з урахуванням регіонального компоненту та суттєво покращать матеріально-технічну базу.

Метою публічного управління у сфері інноваційного розвитку освітньої галузі України є цілеспрямована діяльність щодо створення умов та механізмів розвитку освіти з метою забезпечення її життєдіяльності, динамічного розвитку на основі європейського досвіду, оптимального поєднання державних та громадських засад в інтересах особистості, соціуму та влади шляхом правових, соціально-прогностичних, організаційних, економічних і адміністративно-організаційних методів регулювання та інших умов, необхідних для оптимального функціонування і розвитку галузі, реалізації її мети, переходу в якісно новий стан, підвищення якості та конкурентоспроможності освітніх послуг, сприяння всебічному розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Основними його завданнями є реалізація конституційного права людини на освіту, визначених прав та обов'язків педагогічних, науково-педагогічних працівників, здобувачів освіти, учнів та їхніх батьків на участь в управлінні закладами освіти; демократизація діяльності органів публічної влади управління освітою; задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу; розвиток погоджувальних механізмів у вирішенні

загальних завдань шляхом впровадження системних правових, організаційних, економічних змін. Безперечно, основною проблемою та ключовим завданням реформування національної системи освіти стає зміна засад управління і запровадження механізмів державно-громадської моделі та громадського самоврядування, передача повноважень на місце. Управління освітою повинно бути державно-громадським, адже законодавче забезпечення освітньої діяльності залишатиметься малодійовим без суспільної підтримки. Важливим залишається збалансування обсягів підготовки, зайнятості та попиту в межах кожного регіону на кадри, збереження контингенту здобувачів освіти та педагогічного персоналу[4]. Певна недосконалість законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, якими регулюються питання різних сфер освіти, неврахування ними змін, що відбуваються в економіці і суспільному житті країни, фінансування за залишковим принципом, зниження соціального статусу педагогічних, науково-педагогічних працівників, науковців, втрата привабливості та престижності професії вчителя є факторами, що стримують розв'язання наявних проблем та формування єдиної концептуально узгодженої та науково обґрунтованої державної політики щодо інноваційного розвитку національної освіти. Ключовим шляхом подолання наявних проблем, на наш погляд, є децентралізація усієї системи освіти, регіоналізація та оптимізація управління освітою, що прямо чи опосередковано, допоможе вирішити значну частину наявних проблем щодо ефективної співпраці системи освіти, влади і громади, яка має бути зорієнтована на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства та реалізацію завдань забезпечення якості життя. Державна політика в освіті характеризується неперервним виробленням і здійсненням заходів щодо реформування освітньої галузі. Правове регулювання сфери освіти є інструментом розвитку освіти, яка виступає як специфічний об'єкт правового впливу. У нових соціально-економічних умовах декларується необхідність модернізації управління освітою інноваційного розвитку освітньої галузі на засадах, що передбачають: децентралізацію управління; оптимізацію державних управлінських структур; перерозподіл функцій та повноважень; перехід до програмно-цільового управління; поєднання державного та громадського контролю; створення системи моніторингу управлінських рішень, їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях.

Відповідно до змісту управлінської діяльності виділимо загальновідомі функції органів публічної влади у сфері освіти, які наведено на рис. 2.

Рис. 2 Функції органів публічної влади у сфері освіти

Зміст основних функцій органів публічної влади полягає в наступному:

1. Прогностично-цільова – полягає у визначенні цілей, пріоритетів, основних напрямів та тенденцій подальшого розвитку сфери освіти.

2. Організаційно-правова – визначає певні правила за допомогою законів, законодавчих актів і нормативів, а також здійснює моніторинг та дає оцінку втілення їх у практичну діяльність.

3. Координуючо-регулююча – передбачає регулювання економічних та соціальних відносин з метою реалізації певних цілей, які втілюються у практиці.

4. Мотиваційно-стимулююча – трактується як цілеспрямована діяльність зі створення спонукальних мотивів і стимулів (матеріальних і моральних) для забезпечення певної поведінки людей, сприяє реалізації цілей і завдань, що виникають у короткостроковому та довгостроковому періодах, передбачає формування регуляторів, здатних ефективно впливати на освітню діяльність для одержання найкращих кінцевих результатів.

5. Консолідує – об'єднання зусиль для досягнення спільних цілей у розвитку освітніх послуг.

6. Інформаційна – являє собою сукупність процесів одержання, збирання, аналітико-синтетичної переробки, зберігання, пошуку та розповсюдження інформації, знань, відомостей тощо щодо сфери освіти.

7. Соціальна – передбачає регулювання соціально-економічних відносин, забезпечення соціального захисту та соціальних гарантій.

8. Контролююча – забезпечує державний нагляд і контроль за виконанням і дотриманням правових норм, економічних, соціальних та інших стандартів тощо. Перевірка виконання раніше прийнятих рішень.

9. Коригуюча – дозволяє вносити певні поправки до основних регламентуючих документів щодо організації освітньої та іншої діяльності.

Серед глобальних Цілей сталого розвитку, які визначають перспективи розвитку людства до 2030 року, визначено забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх. Відповідно до цієї мети у національній доповіді було окреслено низку завдань щодо реалізації цілей сталого розвитку України, зокрема забезпечити доступність якісної шкільної освіти для всіх дітей та підлітків, доступність якісного дошкільного розвитку для всіх дітей, доступність професійної освіти, а також підвищити якість вищої освіти шляхом налагодження її тісного зв'язку з наукою [3]. Можна константувати, що актуальним для регулювання інноваційного розвитку освітньої галузі на засадах публічного управління є виважений перерозподіл функцій і повноважень між центральними та регіональними органами управління освітою, органами місцевого самоврядування, закладами і установами освіти; розроблення системи заходів (нормотворчих, науково-методичних, фінансово-економічних тощо) щодо впровадження децентралізації управління, автономії закладів і установ освіти, розширення їхніх прав і можливостей щодо фінансової самостійності; апробація і впровадження різних моделей державно-громадського управління розвитком закладів та установ освіти; перехід до програмно-цільового управління тощо.

Досвід багатьох країн показує, що демократизація суспільства супроводжується пошуками таких варіантів управління освітою, які б

найбільш вдало забезпечували підтримку закладів освіти з боку місцевої громади. Зрозуміло, що під час переходу до нових засад діяльності в освітній сфері доцільно відмовитися від системи централізованого управління мережею закладів освіти і передати відповідальність за це місцевим органам виконавчої влади, на території яких вони перебувають. Такий процес прийнято називати децентралізацією управління освітою, хоча цей термін не відображає всіх нюансів і особливостей діяльності закладів освіти, підвищення їхньої автономії та зміцнення зв'язків із суспільством, соціальними партнерами та виробництвом. При цьому, на ринку освітніх послуг заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти розглядаються як товаровиробники, що випускають на ринок праці відповідно кваліфікованих робітників та фахівців із здобутою освітою, набором компетентностей та наскрізних вмінь для задоволення попиту роботодавців, замовників підготовки кадрів. Випускники пропонують себе як молодого спеціаліста підприємствам, установам, організаціям, які оцінюють їхню кваліфікацію, знання, уміння, навички, інші особисті якості, що визначають здатність особи успішно соціалізуватися в трудовому колективі та провадити професійну діяльність. Важливим показником при цьому є встановлення стартових заробітних плат, надання житла, умов соціального захисту тощо.

Аналіз загальноосвітніх тенденцій реформування національних систем освіти у сфері управління дає підстави сформулювати перелік основних завдань децентралізації, в основу яких покладено: політичні мотиви (у більшості країн світу вони є підґрунтям ентузіазму для зростання участі громадськості в ухваленні державних рішень); фінансові мотиви (центральні уряди не в змозі надати повне фінансування, якого потребує сфера освіти); мотиви ефективності (зумовлені тим, що ухвалення рішень на місцевому рівні допомагає зменшити витрати на досягнення кожного окремого результату). Виходячи з теорії управління, *децентралізація* – це, як правило, такий спосіб територіальної організації влади, за яким держава передає право на ухвалення рішень з певних питань або в певній сфері структурам локального чи регіонального рівня, що перебувають поза системою виконавчої влади і є відносно незалежними від неї.

Перш за все, для ефективної реалізації комплексу першочергових завдань і заходів, спрямованих на модернізацію управління галуззю освіти України в сучасних умовах, на нашу думку, мають бути вироблені концептуальні підходи до стратегії децентралізації у сфері освіти, укомплектовані органи місцевої влади та самоврядування кваліфікованими

кадрами, сформована цілісна державно-громадська система управління освітою, що забезпечена відповідними ресурсами. І це повинно знайти своє відображення в законодавчих актах.

Національною доктриною розвитку освіти України визначено, що сучасна система управління освітою має розвиватись як державно-громадська, водночас вона повинна враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії закладів освіти, конкурентоспроможність їхніх освітніх послуг. Діяльність у сфері освіти має спрямовуватися на пошуки нових демократичних відкритих моделей управління освітою, що орієнтує освітні процеси не на відтворення, а на розвиток. Нова модель системи управління сферою освіти має бути демократичною і відкритою. У ній передбачається забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки, внаслідок чого змінюються навантаження, функції, структура і стиль центрального та регіонального управління освітою» [7].

Національною стратегією розвитку освіти на період до 2021 року ухвалено основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики у галузі освіти у сучасних економічних та соціокультурних умовах [8]. Однак, слід зазначити, що в управлінні закладом освіти все ще переважає державний компонент, в якому позиції громади представлені не в повній мірі, державне управління поки що по-справжньому не передбачає участі громадськості і незалежних експертів в освітньому процесі. Відсутність діалогу негативно впливає не тільки на державну освітню політику, для якої вимоги європейської інтеграції ще не виступають ні змістовними, ні організаційними рамками, а й на соціальний клімат.

Проведення державно-громадського управління, порядок створення та організації діяльності громадських органів управління освітою, принципи їх роботи, порядок розподілу функцій і повноважень, врегулювання питань контролю за діяльністю всіх суб'єктів й їх відповідальності, – усе це та інше повинно бути унормованим на усіх рівнях законодавства, і перш за все для того, щоб ця модель стала дієвим організаційно-правовим механізмом взаємодії інститутів громадянського суспільства та держави і виконувала провідну роль у впровадженні управлінських реформ в Україні.

Відтак, оптимізація управління, формування стратегічних засад державного регулювання інноваційного розвитку управління розвитком освіти в сучасних умовах передбачає скорочення рівнів управління, його децентралізацію, розширення соціальної бази, підвищення дисципліни суб'єктів управлінських відносин. Для цього необхідним є дотримання не тільки взаємного інтересу суб'єктів, але й взаємних зобов'язань та

відповідальності. Отже, в умовах децентралізації влади в Україні, модернізація системи освіти, її перехід на новий термін і зміст навчання, становлення державно-громадської форми управління освітою можливі лише за умови ефективної системи публічного управління розвитком освіти України, формування нових механізмів впливу держави на реформування освітньої галузі України на основі європейського та світового досвіду. Публічне управління освітою повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проєктів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами. Необхідно створити гнучку, цілеспрямовану, ефективну систему регулювання інноваційного розвитку освітньої галузі на засадах публічного управління, що забезпечуватиме інтенсивний розвиток та якість освіти, спрямованість її на задоволення потреб держави, регіону та запитів особистості.

Зазначене передбачає:

- оптимізацію органів управління освітою, децентралізацію управління у цій сфері; перерозподіл функцій і повноважень між центральними та місцевими органами управління освітою;
- професіональний підхід під час здійснення добору та призначення керівників закладів освіти, органів управління освітою;
- розроблення системи заходів (правових, організаційно-адміністративних, науково-методичних, фінансово-економічних тощо) стосовно впровадження автономії закладів освіти, розширення їх прав і можливостей щодо академічної, організаційної, кадрової автономії та фінансово-економічної самостійності;
- подолання бюрократизації в системі управління освітою, удосконалення порядку перевірок та звітності закладів освіти;
- професійну підготовку компетентних менеджерів освіти, формування управлінців нової генерації, здатних мислити і діяти системно, у тому числі в кризових ситуаціях, приймати управлінські рішення в будь-яких сферах діяльності, ефективно використовувати наявні ресурси;
- запровадження нових ефективних форм підвищення кваліфікації керівників освіти;
- розвиток автоматизованих систем управління освітою.

Особливо важливо запровадити ефективні механізми публічного управління для реалізації стратегії регіонального розвитку (засоби, важелі, стимули, методи), за допомогою яких суб'єкти управління освітою впливають на освітянську сферу з метою досягнення поставлених цілей,

орієнтуючись на інноваційний розвиток, базуючись на кращих стандартах та практиках Європейського Союзу.

Як свідчать проведені нами дослідження, система публічного управління розвитком освітньої галузі передбачає реалізацію стратегічних заходів на національному, регіональному та муніципальному рівнях, на кожному з яких визначається перелік адміністративних, фінансово-економічних, та інших інструментів, ресурсного забезпечення, що сприятимуть ефективності державного регулювання освітньої галузі.

Цілком очевидно, що усі етапи робіт щодо інноваційного розвитку освітньої галузі на засадах інноваційного публічного управління повинні забезпечуватися відповідним науково-методичним супроводом, що потребуватиме залучення до цих процесів інституцій Національної академії педагогічних наук України.

Особливість публічного управління освітою полягає в тому, що воно, по-перше, має владний характер, поширюється на всю систему освіти, реалізується ієрархічно побудованим апаратом, наділеним певними повноваженнями за допомогою численних управлінських впливів, характер і типологія яких визначаються специфікою об'єктів. По-друге, публічне управління – це процес реалізації державної влади, її зовнішнє матеріалізоване вираження, що здійснюється як цілеспрямований вплив на систему освіти або на її окремі ланки на підставі пізнання та використання властивих системі об'єктивних закономірностей і тенденцій в інтересах досягнення поставленої мети або певної сукупності цілей, забезпечення її оптимального функціонування і розвитку. По-третє, публічне управління діє системно, поєднує функціонування двох складних структур – державного апарату управління освітою і публічних інституцій суспільства та громадськості.

Основними якостями, що характеризують публічне управління освітою, є:

- наявність органів управління, наділених певними повноваженнями, діяльність яких спрямована на певні об'єкти освітньої галузі;
- існування управлінських зв'язків, відносин і організації як суб'єктів, так і об'єктів управління;
- наявність управлінських функцій, пов'язаних із забезпеченням існування та розвитку галузі.

Головним інструментом у боротьбі з кризою зайнятості сьогодні розглядають освіту, інвестиції в перекваліфікацію. Рекомендації ОЕСР країнам-членам передбачають: обов'язкове масове навчання ІКТ, розвитку

навиків вирішення проблем тощо, адаптації навчальних програм до потреб ринку, та постійні тренінги та перенавчання. Необхідними передумовами для прогресу в цьому напрямку є: визначення та контроль за виконанням стандартів якості навчання та профпідготовки незалежно від того, чи здійснюється вона державними установами, компаніями або відповідними спеціалістами; гарантування достатнього рівня інвестування з боку роботодавців за умови справедливого розподілу між ними видатків та вигод. Ця функція може здійснюватися успішно за умови поєднання обов'язкових та добровільних схем фінансування (податкові кредити та створення служб підтримки тощо)[10].

Доцільно у сфері освіти виділяти такі основні етапи управлінської діяльності: отримання освітнього запиту від замовників освітньої послуги; створення і надання персоніфікованої освітньої послуги; вивчення задоволеності освітніх потреб замовників освітньої послуги та очікувань зацікавлених сторін; організація і здійснення постійного поліпшення освітньої діяльності закладу освіти. Саме для забезпечення постійного поліпшення освітньої діяльності, в тому числі освітнього середовища, освітнього процесу і внутрішньої системи забезпечення якості освіти, пропонується розроблення і реалізація власної Програми якості освіти та освітньої діяльності кожного закладу освіти.

Для посилення управління у сфері освіти на рівні об'єднаних територіальних громад нами пропонується:

- покладення функцій та відповідальності на об'єднані територіальні громади за створення та забезпечення відповідних умов для підвищення рівня зайнятості;
- постійний моніторинг та ідентифікація проблем ринку праці та зайнятості населення, вжиття заходів випереджувального характеру;
- проведення профорієнтаційної роботи, що у перспективі дасть змогу швидко і якісно вирішувати кадрові проблеми роботодавців та замовників підготовки кадрів регіону;
- підвищення ролі ринку освітніх послуг для дорослого та незайнятого населення шляхом розширення переліку напрямів професійної підготовки та перенавчання кадрів на локальному рівні;
- удосконалення механізмів вивчення попиту та пропозицій на робочу силу на ринку праці та стимулювання роботодавців, замовників підготовки кадрів до створення нових робочих місць;
- упровадження дуальної освіти, яка поєднує здобуття теоретичних знань у закладах освіти (30%) та практичну підготовку (70%) на робочих місцях на виробництві, у сфері послуг (створення навчально-методичних

центрів дуальної освіти на базі місцевих закладів вищої освіти, закладів професійної (професійно-технічної) освіти та підприємств; впровадження програм профорієнтації для молоді та стажувань здобувачів освіти на базі місцевих компаній; впровадження програм неформальної освіти – освітніх заходів поза основною програмою закладів вищої освіти, закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

- переорієнтація закладів освіти на підготовку кадрів для органів місцевого самоврядування. Це також стосується кадрів для надання послуг населенню, адже серед кадрових потреб громад потрібні робітничі та технічні спеціальності.

У результаті технологічних змін, розвитку Індустрії 4.0, в умовах запровадження протиепідемічних заходів і обмежень, буде формуватися нова структура ринків освітніх послуг, праці і зайнятості, тому їх ефективність у кожній громаді буде залежати від того, яким чином ці зміни будуть впливати на місцевий економічний розвиток. Відтак, метою реформи місцевого самоврядування є забезпечення спроможності територіальних громад самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення у сфері освіти та формуванні місцевих ринків освітніх послуг та зайнятості. До відповідних заходів удосконалення публічного управління інноваційним розвитком освітньої галузі як інструменту посилення спроможності територіальних громад в сучасних умовах запропоновано наступні шляхи: тісна співпраця з різними групами стейкхолдерів (громадськими організаціями, роботодавцями, замовниками підготовки кадрів, науковою громадськістю, юридичними та фізичними особами наглядової (підкувальної) ради закладу освіти, суб'єктами господарської діяльності (роботодавцями, їх об'єднаннями, професійними спілками, ін.), з державними органами й органами місцевого самоврядування, громадськістю, суспільно-політичними організаціями в інтересах розвитку та підвищення якості освітньої діяльності і конкурентоспроможності закладу освіти.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Важливими чинниками трансформації галузі освіти є поширення нестандартних та зміна існуючих форм зайнятості, що потребує розробки відповідного управлінського інструментарію, активної політики на ринку праці щодо швидкого реагування на зміни у попиту робочої сили, ефективного формування нового професійно-освітнього потенціалу

населення, забезпечення відповідності та збалансованості між професійно-кваліфікаційною структурою підготовки кадрів та потребами ринку праці.

Для інноваційного розвитку галузі освіти обов'язковим елементом стає організація безперервного оновлення знань і навичок працівників протягом усього трудового періоду, формування їх здатності до праці в нових економічних і технологічних умовах, що передбачає необхідність своєчасного прогнозування потреб на основі оцінки сучасних тенденцій ринку праці, моніторингу професійно-кваліфікаційної структури зайнятих у виробництві та сфері послуг, визначення видів економічної діяльності, що впливають на динаміку зайнятості населення. Необхідно переосмислити концепцію системи професійної орієнтації, створити новий соціальний контракт і модернізувати освіту в бік швидшого та безперервного процесу навчання. Необхідно змінити підходи до конвергенції, а саме, удосконалити процес навчання протягом усього життя й постійно формувати нові компетентності.

Актуальними завданнями залишаються збереження і поширення кращих традицій національної системи освіти, реальне забезпечення доступності здобуття якісної освіти для всіх громадян та входження вітчизняної системи освіти в освітній і науковий простір Європи і світу. Зберігаючи кращий досвід вітчизняної освіти, необхідно здійснювати стратегію випереджувального розвитку освіти, забезпечувати її цілісне, системне оновлення, осучаснення в контексті тих змін, які здійснюються в політичному, економічному, екологічному, культурному, правовому просторі нашої держави, враховуючи загальносвітові тенденції. Натомість основна мета здійснюваних і майбутніх перетворень – якість освіти. Якісна освіта в сучасному розумінні має задовольнити ті вимоги, які ставить до кожної особи швидко змінюване суспільство.

Перспективи подальших досліджень. Основні напрями подальших досліджень проблеми мають бути пов'язані з визначенням практичних механізмів впливу держави щодо інноваційного розвитку освітньої галузі на засадах стратегічного управління, формування ефективної системи публічного управління розвитком освіти центральними, регіональними і місцевими органами управління, що відповідатиме найкращим європейським та світовим зразкам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Верховна Рада України. (2017, Верес. 05). Закон № 2145-VIII «Про освіту». [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/4lhgEat>

- [2] Г. В. Єльнікова, «Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління», *Директор школи*, № 40(280), с. 10–11, 2003.
- [3] Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Цілі сталого розвитку: Україна: Національна доповідь 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/qhNjrx>
- [4] Н. І. Клокар, Г. Г. Науменко, Л. В. Гунько, «Освіта в ОТГ: нові підходи до управління в умовах децентралізації влади», *Рідна школа*. №11/12, с. 27–31, 2017.
- [5] *Програма гідної праці 2020–2024*. Україна. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/RNKiwd> Дата звернення: Жовт. 06, 2022.
- [6] Л. І. Паращенко, «Механізми державного управління загальною середньою освітою в контексті національної стратегії розвитку освіти», *Державне управління: удосконалення та розвиток*, № 1, 2012.
- [7] Верховна Рада України. (2002, Квіт. 17). *Указ Президента № 347/2002 «Про Національну доктрину розвитку освіти»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/donzuZ>
- [8] Верховна Рада України. (2013, Черв. 25). *Указ Президента 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/LSGbIq>
- [9] *Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект* / Н. Г. Протасова, В. І. Луговий, Ю. О. Молчанова [та ін.]; Н. Г. Протасова, Ред. Київ – Львів, Україна: НАДУ, 2012.
- [10] К. В. Супрун, «Публічне управління інноваційним розвитком сфери зайнятості населення», дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософії; ДЗВО «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2022.
- [11] *Трендотчинг на ринку праці. 2020. Зміна структури зайнятості* [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/hldKDI> Дата звернення: Жовт. 06, 2022.

PUBLIC MANAGEMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT EDUCATIONAL INDUSTRY OF UKRAINE

Vyacheslav Suprun,

Ph.D. of economics, associate professor,
Professor of the Department of Public Administration
and Management Education
Central Institute of Postgraduate Education
SIHE «University of Management Education».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0003-3117-5834>
proftekhosvita@i.ua

Abstract. The article examines the key aspects of the application of the strategic principles of public management of innovative development of the educational industry of Ukraine in modern conditions of transformational changes, the essential characteristics of public management of education, the system of state management bodies of the educational industry in Ukraine. The theoretical aspects of the formation of modern mechanisms of influence of public authorities on the development of the educational sector of Ukraine, the formation of an effective system of public management in the field of education of Ukraine in the conditions of innovative development and integration into the European educational space are analyzed. The educational sector of Ukraine is considered as an object of public management in the conditions of decentralization and the establishment of state-public management based on European experience. At the same time, a condition for effective education management is a balanced distribution of powers, rights and responsibilities of education bodies both at the national and regional, local and local levels, regulation of the mechanism of relations between executive authorities and self-government to ensure the functioning of the education system as a whole, and of a specific educational institution in the conditions of decentralization of management and social changes regarding the formation of state educational policy, educational, research, methodical, financial and economic activities within the limits of the powers defined by the current legislation. It is noted that the scientific and theoretical substantiation of the innovative development of the educational sector on the basis of public management, the development of recommendations for the implementation of effective management in education as a whole as a priority of the state educational policy of Ukraine in the modern conditions of modernization of education and decentralization of management is of great importance. It was determined that the system of public management of the development of the educational sector involves the implementation of strategic measures at the national, regional, local and local levels, each of which determines the appropriate list of administrative, financial and economic and other instruments, resource provision that will contribute to the effectiveness of state regulation of the educational sector. The list of problems of the objective and subjective nature of the innovative development of the educational sector on the basis of public management at the current stage of transformational changes is outlined. The purpose, tasks, functions of public management and administration with the innovative development

of the educational sector as a component of the public management system are determined. The main functions of public authorities in the field of education (prognostic-targeted, organizational-legal, coordinating-regulatory, motivational-stimulating, consolidating, informational, social, controlling, corrective) and mechanisms necessary for the implementation of educational policy and its innovative development (normative – legal, organizational, motivational, informational). Appropriate directions for improving the public management of the innovative development of the educational sector of Ukraine as a tool for strengthening the capacity of territorial communities and streamlining the system of state management bodies in the field of education in modern conditions are proposed.

Keywords: the field of education; educational policy; innovative development; partnership; decentralization; public administration; autonomy; public self-government; social processes; labor markets and educational services.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Verkhovna Rada Ukrainy. (2017, Veres. 05). Zakon № 2145-VIII «Pro osvitu». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/4lhgEa>
- [2] H. V. Yelnykova, «Teoretychni pidkhody do modeliuvannia derzhavno-hromadskoho upravlinnia», Dyrektor shkoly, № 40(280), s. 10–11, 2003.
- [3] Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. Tsili staloho rozvytku: Ukraina: Natsionalna dopovid 2017. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/qhNjrx>
- [4] N. I. Klokar, H. H. Naumenko, L. V. Hunko, «Osvita v OTH: novi pidkhody do upravlinnia v umovakh detsentralizatsii vlady», Ridna shkola. № 11/12, s. 27–31, 2017.
- [5] Prohrama hidnoi pratsi 2020–2024. Ukraina. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/RNKiwd> Data zvernennia: Zhovt. 06, 2022.
- [6] L. I. Parashchenko, «Mekhanizmy derzhavnogo upravlinnia zahalnoi serednoi osvitoiu v konteksti natsionalnoi stratehii rozvytku osvity», Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok, № 1, 2012.
- [7] Verkhovna Rada Ukrainy. (2002, Kvit. 17). Ukaz Prezydenta № 347/2002 «Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/donzuZ>
- [8] Verkhovna Rada Ukrainy. (2013, Cherv. 25). Ukaz Prezydenta 344/2013 «Pro Natsionalnu stratehiiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/LSGbJq>

- [9] Reformuvannya osvity v Ukraini: derzhavno-upravlinskyi aspekt / N. H. Protasova, V. I. Luhovyi, Yu. O. Molchanova [ta in.]; N. H. Protasova, Red. Kyiv – Lviv, Ukraina: NADU, 2012.
- [10] K. V. Suprun, «Publichne upravlinnia innovatsiinym rozvytkom sfery zainiatosti naseleння», dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra filosofii; DZVO «Un-t menedzh. osvity». Kyiv, 2022.
- [11] Trendvotchynh na rynku pratsi. 2020. Zmina struktury zainiatosti [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/hldKDI> Data zvernennia: Zhovt. 06, 2022.

*Стаття надійшла до редакції
10 жовтня 2022 року*